

УДК 336.77

РОЗВИТОК НОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ УПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF NEW TOOLS OF MONETARY POLICY AND THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Миськів Г.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розглянуто можливість використання в Україні нових інструментів рестрикційної грошово-кредитної політики, таких як кредитне таргетування, надання цільових кредитів НБУ та пряме кредитування НБУ реального сектору економіки. На думку автора, таке вдосконалення інструментарію НБУ позитивно вплине на розвиток кредитного ринку через активізацію каналів трансмісійного механізму ГКП НБУ, що дасть змогу відновити зростання національної економіки.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, інструменти, кредитний ринок, НБУ, кредитне таргетування, кредитний таргет, цільові кредити, квоти.

В статье рассмотрена возможность использования в Украине новых инструментов рестрикционной денежно-кредитной политики, таких как кредитное таргетирование, предоставление целевых кредитов НБУ и прямое кредитование НБУ реального сектора экономики. По мнению автора, такое усовершенствование инструментария НБУ положительно повлияет на развитие кредитного рынка через активизацию каналов трансмиссионного механизма ГКП НБУ, которое позволит возобновить рост национальной экономики Украины.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, инструменты, кредитный рынок, НБУ, кредитное таргетирование, кредитный таргет, целевые кредиты, квоты.

The article deals with the possibility of using new instruments in Ukraine restrictive monetary policy such as credit targeting, providing targeted loans by National Bank and direct lending to the real economy by National Bank of Ukraine. According to the author, this improvement tools National Bank will positively affect on the development of the credit market through activation channels of transmission mechanism that allow the resumption the growth of the national economy.

Keywords: monetary policy instruments, the credit market, the NBU, credit targeting, target, trust loans, quota.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток кредитного ринку України на сучасному етапі відбувається під впливом затяжної фінансово-економічної кризи, яка посилюється складною військово-політичною ситуацією в державі. Кризовий стан породжує невизначеність та спрямовує розвиток кредитування переважно на задоволення короткострокових кредитних потреб економічних суб'єктів. Довгострокове кредитування інвестиційних потреб виробничих підприємств фактично припинилося; відбувається безпрецедентний в історії незалежної України колапс кредитування реального сектору. Неадекватність монетарного, валютного та банківського регулювання в умовах сучасної кризи призвели до критичного зниження рівня розвитку кредитного ринку.

За таких економічних умов українською важливою є реалізація державної регуляторної політики, спрямованої на фінансово-економічну стабілізацію та стимулювання розвитку кредитного ринку. Важлива роль у цьому аспекті відводиться виробленню дієздатної грошово-кредитної політики з використанням модернізованих інструментів та заходів, оскільки традиційні вже не відповідають вимогам сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Щороку інструменти реалізації ГКП затверджуються у Основних засадах грошово-кредитної політики на поточний рік. Традиційні інструменти реалізації ГКП НБУ закладені також у «Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року», затвердженій Постановою Правління НБУ від 18.06.2015 № 391.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – визначити сутність нових інструментів ГКП НБУ, розробити механізм їх упровадження в сучасних фінансових реаліях та дослідити їх ефективність для національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ураховуючи те, що основним інструментом ГКП НБУ є облікова ставка, яка має переважно монетарний вплив на грошовий ринок та майже не впливає або впливає негативно на розвиток кредитного ринку, що стає деструктивним чинником на шляху подолання кризи у національній економіці, функціональне призначення нових інструментів повинно насамперед стимулювати розвиток кредитування та забезпечити відновлення економічного зростання у державі та водночас не суперечити дії монетарних інструментів, які стримують рівень інфляції на сучасному етапі.

Для подолання наявних проблем та активізації регуляторного впливу ГКП НБУ на розвиток кредитного ринку України пропонуємо впровадити механізм кредитного таргетування, реалізацію якого здійснювати через нові інструменти ГКП: кредитний таргет, кредитні квоти та ліміти. Як допоміжні інструменти пропонуємо використовувати пряме кредитування НБУ реального сектору та цільові кредити НБУ для банків на кредитування потреб промислової політики. Розкриємо їх зміст детальніше.

Сучасний етап розвитку національної економіки в цілому та промислового виробництва зокрема супроводжується структурною деформацією та відсутністю технологічної модернізації, що призводить до наростання морального і фізичного зносу основних засобів та збиткової діяльності підприємств України, відображається на скороченні темпів економічного зростання та потребує альтернативних шляхів їх подолання, одним з яких може стати забезпечення розвитку інвестиційного кредитування через реалізацію механізму *кредитного таргетування*.

Таргетування (*targeting*) – це вибір економічної мішені, на яку необхідно впливати для досягнення поставленої мети; це встановлення меж зростання фінансових та економічних показників на кожен рік [1].

Під *кредитним таргетуванням* пропонуємо розуміти комплекс заходів із установами обсягів надання кредитів та їх дотримання, які визначаються згідно з потребою в них національної економіки на кожен рік; це оцінка потреби економіки в капіталі та реалізація заходів із його забезпечення. Водночас кредитне таргетування – це жорсткий адміністративний інструмент, використання якого доцільне лише в короткостроковому періоді для подолання колапсу кредитування реального сектору економіки та відновлення темпів зростання економічної системи. При цьому використання кре-

дитного таргетування є доцільним лише у сфері інвестиційного кредитування: застосування до інших видів кредитів, зокрема іпотечних чи споживчих, буде неефективним, оскільки неефективним буде адміністративний вплив на них.

Уважаємо, що кредитне таргетування як інструмент рестрикційної ГКП НБУ може забезпечити успішну реалізацію інноваційно-структурних механізмів модернізації економіки держави шляхом цілеспрямованого кредитування пріоритетних напрямів економічної діяльності та структуроформуючих підприємств. Водночас повинні ефективно спрацьовувати «внутрішні захисти» кредитного ринку від кредитної експансії, яка призводить до «перенасичення» ринку кредитами, у вигляді інструментів кредитного таргетування – кредитних квот та лімітів.

Кінцевою метою кредитного таргетування є встановлення кредитного таргету – необхідного (визначеного згідно з потребою національної економіки) обсягу кредитів із чітким цільовим (об'єктним) спрямуванням. Фактично кредитний таргет є конкретним виміром абстрактного значення межі кредиту. Кредитне таргетування повинно визначатися кредитною політикою держави, основною метою якої має стати активізація кредитування розвитку економіки та насичення її грошима, що виступає необхідною передумовою відновлення економічного зростання держави.

Формування кредитних таргетів має проходити кілька етапів та узгоджуватися різними державними органами, зацікавленими у стабільному грошово-кредитному розвитку та економічному зростанні всередині країни (рис. 1).

Вважаємо, що розрахунок таргетів (потреби у кредитних коштах для економічних суб'єктів) має узгоджуватися зі стратегією соціально-економічного розвитку України на основі взаємодії монетарної (ГКП) та промислової політики розвитку держави і визначених нею пріоритетних

Рис. 1. Етапи формування кредитних таргетів
Джерело: власна розробка автора

напрямів розвитку економіки та чіткого переліку пріоритетних для кредитування напрямів економічної діяльності та підприємств. Такий перелік щороку має визначатися міністерствами та відомствами, узагальнюватися Міністерством промислової політики України та Міністерством економічного розвитку та торгівлі України і затверджуватися на засіданні КМУ.

Основними кредиторами для реалізації кредитних таргетів мають стати банки України, Український банк реконструкції та розвитку, небанківські фінансові установи, та у виняткових випадках – НБУ. Звісно, що реалізація такого кредитування потребує консолідації зусиль та прагнення до відновлення економіки з боку влади, фінансових установ та підприємств, які будуть у переліку пріоритетних на отримання кредитів. У підсумку позитивний ефект отримають усі: банківські та небанківські фінансові установи – у вигляді прибутку від зростання обсягів наданих кредитів та відновлення довіри економічних суб'єктів до них; держава – за рахунок відновлення економічного зростання та поживлення діяльності пріоритетних напрямів економічної діяльності, які «притягнуть» до себе інші галузі; економіка – оновлену структуру видів економічної діяльності та модернізовані підприємства.

Механізм реалізації кредитного таргетування повинен передбачати виконання фінансовими установами встановлених таргетів та контроль над їх виконанням у розрізі видів економічної діяльності для розвитку національної економіки. Основними інструментами кредитного таргетування розглядаємо кредитні квоти та ліміти.

Кредитна квота – це обмежений обсяг кредитів, який може надати один кредитор. Вона дасть змогу обмежувати надходження кредитів в економіку понад визначену потребу на поточний рік. Кредитна квота має бути пропорційно розділена між фінансовими установами: кредиторами, ґрунтуючись на їх кредитному рейтингу, фінансовій ліквідності, кредитному потенціалі та кредитоспроможності.

Кредитні ліміти – це максимальна сума кредиту, що її кредитор може надати одному позичальнику. Кредитні ліміти потрібно визначати для напрямів економічної діяльності та підприємств задля їх ефективного освоєння та запобігання перенасиченню економіки кредитами. Фактично обсяг кредитних квот має дорівнювати обсягу кредитних лімітів.

Звісно, вагома роль у кредитному таргетуванні покладається і на процентну політику, яка, за сприяння НБУ, мала б забезпечити надання кредитів на пільгових умовах (за зниженими відсотковими ставками) для реалізації програми пріоритетного кредитного виду економічної діяльності. Тобто процентна політика мала би бути мотиваційно-стимулюючою для кредиторів та позичальників.

Отже, досягти встановленого кредитного таргету можна за допомогою кредитних квот, лімітів та пільгових відсоткових ставок.

У кінці звітного періоду, на який було розраховано кредитний таргет, плановий показник таргету слід порівняти із фактично виконаним і проаналізувати ефективність кредитної політики у розрізі видів діяльності, регіонів та економічної системи загалом. Такий контроль у процесі кредитного таргетування дасть змогу досягти стратегічних цілей макроекономічного зростання і не допустити «перенасичення» економіки кредитними коштами.

У разі дефіциту банківських кредитних ресурсів для забезпечення кредитного таргету можливе надання *цільових кредитів НБУ банкам* як кредитором останньої інстанції для забезпечення визначених кредитних потреб за кредитними квотами, пов'язаними з промисловою політикою. Однак обсяги таких кредитів мають чітко узгоджуватися через координацію кредитної політики НБУ та банків із метою запобігання кредитній експансії.

Для реалізації важливих державних фінансових проектів запропоновано активувати ще один нетрадиційний інструмент – *пряме кредитування НБУ реального сектора економіки*, – віддаючи перевагу стратегічним державним підприємствам, які визначені структуроформуєчими та пріоритетними для національної економіки. Таке кредитування буде слугувати індикатором стратегічного значення підприємства для економіки та привабить інвестиційні кошти вітчизняних та іноземних інвесторів.

Уважаємо, що кредитне таргетування дасть можливість:

- чітко визначати потребу в кредитних ресурсах економіки загалом та економічних суб'єктів зокрема;

- першочергово спрямовувати кредити на розвиток пріоритетних галузей економіки та в пріоритетні регіони;

- наситити економіку кредитними коштами, що сприятиме її зростанню;

- задовольняти попит на кредити як із боку фінансових установ-кредиторів, так і з боку позичальників;

- обґрунтовано визначати обсяги кредитів, що надаються за рахунок коштів державного бюджету;

- обґрунтовано визначати потребу в іноземних кредитах;

- утримувати кредитування на необхідному рівні залежно від кредитного циклу за допомогою сукупності інструментів (процентних ставок, кредитних квот, лімітів, нормативів тощо);

- запобігати кредитній експансії шляхом регламентації обсягів наданих кредитів банками через встановлення кредитних квот та через координацію кредитної політики з показниками Міністерства промислової політики тощо.

Варто зазначити, що використання кредитного таргетування значно змістить напрями впливу ГКП на функціонування кредитного ринку та його сегментів: активізуються кредитний та

процентний канали, а вплив їх інструментів на кредитування посиляться. Крім того, встановлення кредитної квоти для досягнення кредитного таргету посилить вплив грошово-кредитної політики на сегмент кредитування НБФУ, державного кредитування та кредитування іноземними економічними агентами.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, з метою активізації впливу трансмісійного механізму грошово-кредитної політики та його процентного й кредитного каналів на кредитний ринок України пропонуємо впровадити нові інструменти: кредитне таргетування, пряме

кредитування НБУ реального сектору та цільові кредити НБУ для банків на кредитування потреб промислової політики. Активізація діяльності кредитного ринку зміцнить його та відновить довіру економічних суб'єктів до кредитування, що, відповідно, послабить вплив каналу очікувань економічних суб'єктів. Окрім того, чітке визначення потреби в іноземних кредитах для продуктивного розвитку економіки дасть змогу припинити безконтрольні позики в іноземних кредиторів, що позитивно відобразиться на рівні її доларизації та на обсязі державного боргу. А вплив валютного каналу трансмісійного механізму ГКП на кредитний ринок послабиться.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Енциклопедія: бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2000. – 654 с.